

De druckna hästarnas tid

De druckna hästarnas tid är en i raden av uppmärksammade och prisbelönta iranska filmer. Den är dessutom en av de få filmer någonsin som spelats in på kurdiska.

Påtagligt realistiskt berättas om fem syskon som tidigt tvingas bli vuxna i sin kamp för att överleva. En film som ger perspektiv på vår egen tillvaro men som också inger hopp då den förmedlar en värme och beskriver en syskonkärlek som uthärdar allt.

Rekommenderad från åk 9

En filmhandledning av
LOUISE LAGERSTRÖM

Handling

Ayoub är en trettonårig kurdisk pojke som lever med sina fyra syskon i Sardab i Iran, nära den irakiska gränsen. Syskonskaran har tidigt fått börja försörja sig själva sedan mamman dog vid det femte barnets födsel, och fadern, som smugglar varor över gränsen, sällan är hos dem. Medan den äldsta system Roujin tar hand om minstingen Kolsoum, slåss Ayoub och hans yngre syster Ameneh, i konkurrens med många andra fattiga barn, om jobben med att packa glas eller för att bli utvalda att bära smuggelgods över de oländiga bergen till Irak. En uppgift som är förenat med livsfara eftersom terrängen är full av minor. Den ende som inte kan hjälpa till med något är brodern Madi, som visserligen är femton år, men med en svårt förkrympt kropp som kräver injektioner och piller för att överleva. Han är trots detta familjens älskling och syskonen bär med honom överallt och ser till, trots den mödofyllda tillvaron av misslyckade smuggelförsök och strapatser i djup snö, att han alltid får den vård som är möjlig under de primitiva förhållandena.

När så barnen en dag står faderslösa, efter att pappan dödats av rövare i ett bakhåll, vilar ansvaret ännu tyngre på Ayoub och han tvingas ge upp sina studier. Däremot förpliktigar han sig att Amaneh skall kunna läsa vidare.

Byns läkare Rahim är orolig för att Madis tillstånd förvärras och tror varken att Amanehs böner, mediciner eller ens en snar operation kommer hjälpa

I filmen arbetar barnen med att driva fullastade hästar över bergen mellan Iran och Irak.

honom att överleva. Men Ayoub är fast besluten att få ihop pengar till en operation om det så bara kan förlänga broderns liv med några månader.

Barnens farbror känner ett visst ansvar för familjen och försöker övertala Herr Yassin, som sysslar med smuggling över gränsen, att ge Ayoub ett arbete, trots att han inte har någon egen mulåna att lasta på. De kommer överens om att Ayoub skall komma varje morgon för att bära en last.

Det blir en farlig och krävande vandring där männen bär tunga balar på sina ryggar, djuren lastas med stora lastbilsdäck och man till och med låter dem dricka vatten med alkohol för att de skall klara den starka kylan.

Vandringen avbryts av ständiga meningsskiljaktigheter om ersättningar och rätten till varorna. Ayoub varnas av en jämnårig pojke för att utföra arbete som han troligen inte kommer att få betalt för.

Under två månader sliter Ayoub hårt utan att få ihop tillräckligt för att kunna betala Amids operation eftersom pengarna behövs till skrivböcker till systemen. Han kostar trots detta på sig en affisch med Arnold Schwarzenegger till Madi.

Farbrodern beslutar självsvalt att gifta bort Roujin. I gengäld hoppas han att den tilltänkte makens familj skall ta sig an Madi och ombesörja den kostsamma operationen. Ayoub känner sig förbi-

gången över uppgörelsen medan systemen övertygar honom om att hon gått med på det för Madis skull. Det blir ett känslofyllt farväl när den tappra systemen förs bort med den gråtande Madi hängande som ett kolli i sadelväskan på åsneryggen och en förtvivlad Ayoub springande efter i ett försök att hindra paktens.

De nya släktingarna möter upp ute i det vinterprydda landskapet men det visar sig att Roujins svärmor, som redan har tio barn, inte är intresserad av att få den sjuka pojken på halsen. Istället får Ayoub och hans farbror "betalt" i en mula för att de skall slippa honom.

I en sista ansträngning att rädda brodern bestämmer sig Ayoub för att vandra över till Irak för att sälja mulan och på så sätt skaffa pengarna. Han får slå följe med några män som är på väg dit om han i gengäld tar några däck på sin mula. Vädret är uselt och djuren tankas med den sedvanliga alkoholen. Återigen utsätts de för ett bakhåll och tvingas dumpa packningen. Mulorna som är berusade faller i den midjedjupa snön och kommer knappt upp. Männen flyr och Ayoub står ensam kvar i drivorna med brodern. Till slut är mulan på fötter, Ayoub droppar sin tunga last och står äntligen vid gränslinjen där han kan blicka ut över det irakiska landskapet.

Att överleva

De fem barnen i *De druckna hästarnas*

tid lever under förhållanden som för oss nästan är obegripliga. Som kurder framhärdar de redan som etnisk minoritet på undantag och deras ekonomiska resurser i den avlägsna byn är minimala. Som föräldralösa får de tidigt försörja sig själva och samtidigt ta ansvar för varandra. Vi ser i filmens inledning hur barnen slåss om de lågt betalda jobben på den lokala marknaden och de farliga smuggelturerna över bergen.

Den tyngsta bördan vilar förstas på Ayoub, som får axla fadersrollen medan han fortfarande själv är ett barn. Den sjuke Amid blir sten på bördan då han är beroende av de andra syskonens hjälp, kontinuerlig medicinering och snart även en operation om han skall ha en chans att leva lite längre.

Gränsen mellan barndom och vuxenliv är utsuddad för barnen i filmen. Arbete är lika med överlevnad liksom att det är naturligt att hjälpa varandra med det man mäktar med. Alla syskonen får också göra sina offer. Ayoub ger upp sina egna studier för att kunna förse sin lillasyster Ameneh med skolböcker. I en scen överlämnar han stolt över ett nytt skrivhäfte eftersom hennes gamla är fullskrivet. Storasyster Roujin är beredd att gifta sig med en främling från en annan by i hopp om att kunna hjälpa Madi.

Klimatet, fattigdomen, det tunga arbetet och Madis sjukdom är prövningar man inte väntar sig att barn, åtminstone med den standard vi lever med, skall behöva utsättas för. Ändå är det vad som sker och på något sätt både uthärdat och klarat de av det.

★ Ayoub och hans syskons liv är en realitet för många barn i världen. De tvingas bidra till försörjningen så fort de kan och utbildning och eventuell lek är av underordnad betydelse när det främst gäller att överleva. För oss blir skildringen av livet i *De druckna hästarnas tid* en påminnelse om en existens långt ifrån vår egen. Kan vi över huvud taget sätta oss in i deras situation? Vi som lever i ett land där man inte behöver arbeta förrän man är vuxen och bland annat uppmuntras att bojkotta varor som framställts av barnarbetare.

★ Det kan vara lätt att ur vårt perspektiv döma och förfasa sig över att barn skall ha det så här trots att vi saknar medel att påverka det som händer i andra länder långt bort. Har vi rätt att moralisera när det handlar om liv och död? Är det bara ett sätt för oss att döva vårt dåliga samvete?

★ Försök att dra detta resonemang lite längre. Levnadsförhållanden som dessa är i ett globalt perspektiv en förutsättning för att vi själva skall behålla vår egen livsstil. Om tillvaron för barnen i tredje världen skulle förändras på allvar skulle också vår egen tillvaro bli fundamentalt annorlunda. Diskutera denna spänning mellan en ”lagom” vilja till en dräglig tillvaro för barn i tredje världen och konsekvenserna av en verkligt utjämnad levnadsstandard. Fundera vidare utifrån detta hur filmer som *De druckna hästarnas tid* påverkar oss.

★ Trots de hårda villkoren råder harmoni i familjen. Mellan syskonen finns en villkorslös kärlek och de vet varandras värde. Fundera kring på vilket sätt deras sammanhållning stärker dem och hur de finner tröst hos varandra. Vad bidrar den sjuklige Madi med trots att han mest verkar till besvär?

★ När barnens far plötsligt dör utses Ayoub av sin farbror till familjeförsörjare. När farbrodern sedan gifter bort Rojine fråntar han plötsligt Ayoub hans roll som familjens överhuvud. På vilket sätt finner Ayoub en stolthet i sin uppgift? Hur reagerar Ayoub när han får veta om giftermålet? Ayoub har vunnit en slags seger då han till slut står på randen till Iraks gräns. Vad inger slutet oss för känsla? Finns det hopp? Vilka förutsättningar och egenskaper gör en till en ”överlevare”?

★ Godheten som Ayoub visar är nästan gudomlig. En mer realistisk bild kanske hade varit en broder som i alla fall tvekar om det är värt alla uppoffringar. Men trots detta köper vi berättelsen, eller gör vi det? Diskutera vidare kring detta. Skulle kanske filmerna bli för mörk om inte denna självutplånande kärlek fanns där?

Filmspråk och metod

De druckna hästarnas tid är en spelfilm men har en uppenbar dokumentär prägel. Till att börja med ligger regissörens egna barndomsminnen till grund för berättelsen. Bahman Ghobadi växte själv upp som ansvarig för en stor syskonskara och började arbeta tidigt. Hans erfarenheter kom väl till pass då han först gjorde en kortfilm om kurdiska smugglarbarn som sedan utvecklades till den längre *De druckna hästarnas tid*. Några av barnen följde med och spelar alltså sig själva. De har också varit med och utvecklat dialog (som är på kurdiska) och repliker och agerar i sin befintliga miljö uppbacka-

de av andra lokala förmågor.

De autentiska förutsättningarna ger filmen en säregen balans mellan fiktion och verklighet. Även om det är en uppdyktad historia blir den trovärdig eftersom personerna spelar sig själva under omständigheter som ligger nära deras egna liv. Madis handikapp skulle givetvis ingen kunna ”låtsas” och just den lite tafatta stolpiga dialogen förstärker realismen.

Bildberättandet är däremot långt ifrån slumpmässigt. De lite kaotiska scenerna där alla pratar i mun och kameran är rörlig varvas med stillastående kamera som ur noga utvalda vinklar presenterar välkomponerade och nästan stiliserat vackra, poetiska bilder. Exempelvis när Ayoub hugger ved i den gnistrande vita snön. Snön som för övrigt spelar en avgörande roll i filmen och som ändrar karaktär under dess gång. Enligt regissören själv fick han vänta länge på det ymniga snöfallet som ger en så stämningsskapande effekt åt bröllopsföljet.

★ Diskutera kring filmens form. Den dokumentära stilen kontra den noggrant planerade ”fiktiva” stilen. All film, även den dokumentära, är en manipulation av verkligheten. Är det något man reflekterar över? Ligger det ett värde i att det ”nästan” är på riktigt för upplevelsen av filmen?

★ Regissören har använt sig av barn som i verkligheten lever under miserabla förhållanden. Den verkliga Madi har enligt en artikel i SvD 5.10.01 inte pengar för att göra en nödvändig operation i Tyskland. Finns det någon risk för att Ghobadi har utnyttjat deras belägenhet för att spela på vår känsla för sentimentalitet eller för att uppfylla sina egna konstnärliga ambitioner? Eller är det i ett gott syfte för att sprida kunskap om dessa barns situation?

Iransk film

Den iranska filmen har, framför allt sedan slutet av 80-talet, upplevt något av ett filmunder och kommit att vinna stort anseende på internationella filmfestivaler. *De druckna hästarnas tid*, som är den första kurdiska filmen från Iran har belönats med både debut- och kritikerpris vid filmfestivalen i Cannes.

Likt många kinesiska regissörer som tack vare ett hårt inhemskt politiskt klimat tvingats vara innovativa för att kringgå censur, har iranska filmare utvecklat en egen överlevnadsstrategi också när det kommer till det konkreta filmskapandet. Snäv budget, gammaldags utrustning och ett misstänkt

vakande kulturdepartement har snarare sporrat än hejdat en rad aktuella iranska filmare. För att undvika scener som kan verka stötande för islam eller regimen – kvinnor med för mycket smink eller hår som syns, kroppskontakt mellan vuxna människor, eller en kritisk blick på samhälleliga auktoriteter – har det ofta kommit att handla om barn i iranska filmer. Ur deras perspektiv kan samhället och tillvaron beskrivas utan att det blir politiskt eller religiöst brännbart.

Men man kan inte förenkla den iranska filmen till att bara handla om en finurlig metaforik för att kringgå censuren. Man har en mångtusenårig tradition av poesi och litteratur från Persien som i allra högsta grad är levande. Det märkliga med Iran är att så många konstnärer använt just filmmediet.

Islam har också ett mer laddat förhållande till avbildningar av människor vilket kulturellt har sin grund i förbudet att avbilda Allah. Detta kan möjligen förklara den speciella stil som kännetecknar många iranska regissörer i sitt försiktiga men ömsinta avbildande av människan.

I Sverige har vi också fått se en rad iranska filmer på bio de senaste åren. Den mest kände regissören är Abbas Kiarostami som debuterade 1987 med *Var är min väns hus?*, om en åttaårig pojkes sökande efter kamratens hem sedan denne glömt sin läxbok. Den blev den första i den så kallade jordbävningstrilogin som är en semidokumentär som utspelar sig före och efter den jordbävning som drabbade delar av Iran 1981. Jafar Panahis *Den vita ballongen* (1995) och *Cirkeln* (2000) är två exempel på iranska filmer som utifrån helt olika utgångspunkter går i clinch med traditioner och religiösa föreställningar. Den förstnämnda utifrån barnens och den andra bland annat utifrån två kvinnor som just frigivits ur fängelset.

Ytterligare två viktiga regissörer är Mohsen och Samira Makhmalbaf, far och dotter vars starkt stiliserade filmer, exempelvis *Lyssnaren* och *Äpplet*, prisats för sin enkelhet, frispråkighet och bildspråk. Även här är barnen de som för berättelsen framåt.

★ Det är inte så ofta den vanlige svenske biobesökaren kommer i kontakt med film från andra länder än USA, Storbritannien och eventuellt Frankrike. Man skulle kunna spekulera i hur den här berättelsen, i händerna på exempelvis en Hollywoodproducent, skulle te sig. Vad tror ni?

Barnen kämpar för brödet under svåra umbäranden.

Skulle man använda sig av musik, klippning och en annan slags dramaturgi?

Kurder

Kurderna är ett bergsfolk med en 2.500-årig historia och med ännu äldre rötter. Trots detta har de i princip inte varit självstyrande på mer än tusen år och idag delas Kurdistan mellan Turkiet, Irak, Iran, Syrien och en liten del av Armenien. Antalet kurder uppskattades i början av 90-talet vara cirka 25 miljoner.

Kurderna delar språk, kultur och merparten av dem också religion. Den dominerande riktningen är Sunnimuslimsk. Majoriteten av kurderna bor i Turkiet var regim aktivt motarbetar varje tendens till självstyre och kulturell särart. Språket är förbjudet och man erkänner dem inte ens som folkgrupp utan de kallas bergsturkar. På senare år har konflikten ställts på sin spets i och med fängslandet av PKK-ledaren Abdullah Öcalan.

I Irak tycks regimen inställning till kurderna ha pendlat mellan viss kohandel med den motsträviga folkgruppen, delvis beroende på Irans stöd till de irakiska kurder som upphörde 1975, och rena folkmord. Det grymmaste exemplet är den kemiska krigsföring som Saddam Hussein genomförde under 80-talet med tiotusentals döda kurder och hundratals förstörda byar. Massakern i Halabja 1988 blev en skamfläck men uppmärksammades mycket lite i omvärlden. Efter Gulfkriget 1991 utbröt ett nytt uppror vilket, trots att världens ögon i högsta grad riktats mot Irak, brutalt slogs ner av den irakiska regimen.

I Iran, där Ayoub och hans syskon lever, är den kurdiska minoriteten i opposition till regimen efter den shiamuslimska revolutionen 1978 – 1979.

Avsaknaden av ett övergripande samhällssystem gör att toppen av den kurdiska hierarkin utgörs av stamhövdingen. Detta innebär också att familjen är en oerhört viktig del av samhällets ”beslutsapparat”. Detta är naturligtvis viktigt för att förstå hur utlämnad Ayoub och hans syster blir när fadern dör.

Kurderna är ett folk utan gränser. Man kan anta att smugglingstrafiken i *De druckna hästarnas tid* saknar varje moralisk laddning. Familjen som Roujin skall giftas bort till är irakiska kurder men det enda som tycks skilja dem åt är att de irakiska kurderna har det något bättre ställt.

Mer information kan fås på skolverkets hemsida och dess länksamling om kurder www.lankskafferiet.skolverket.se Sök sedan under ”kurder”.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Iran 2000

Originaltitel: Zamani Baraye Masti
Asbha

Manus: Bahman Ghobadi

Regi: Bahman Ghobadi

Foto: Saed Nikzat

Klippning: Samad Tavazoui

Musik: Hussein Alizadeh

I ROLLERNA

Ayoub – Ayoub Ahmadi

Roujin – Roujin Younesi

Ameneh – Ameneh Ekhtiari

Madi – Mehdi Ekhtiar-Dini

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 80 min

Format: Vidfilm

Ljudsystem: Dolby

Censur: Från 11 år

Svensk premiär: 5.10.2001

DISTRIBUTION

Novemberfilm, Nidarsgatan 4, 164 34 Kista
Tel & fax 08-632 01 85 www.novemberfilm.com